

Tieteessä tapahtuu -lehti kokoaa yhteen eri tieteenalat. Se on foorumi ajankohtaisille ja yleis-tajuisille tiedeartikkeille sekä keskustelulle tieteestä ja tiedepolitiikasta.

TOIMITUS

Päätoimittaja: Ilari Hetemäki
Toimitussihteeri (kirja-arvostelut, ilmoitukset): Tiina Kaarela

Snellmaninkatu 13,
00170 Helsinki
Puh. (09) 228 69 227
tieteessatapahtuu@tsv.fi

TOIMITUSNEUVOSTO

Professori Johanna Arola,
päätoimittaja Ilari Hetemäki,
professori Peter Johansson
(pj.), pääsihteeri Ulla Järvi,
dosentti Anna-Kaisa Kuusisto,
yliopistonlehtori Nelli Piattoeva,
toiminnanjohtaja Lea Rynänen-
Karjalainen, ylikirjastonhoitaja
Kimmo Tuominen ja filosofian
tohtori Kaisa Välimäki.

OSOITTEENMUUTOKSET

JA TILAUKSET

tilaukset@tsv.fi
Puh. (09) 228 69 254

JULKAISIJA

Tieteellisten seurain
valtuuskunta
Painos 7100 kpl
Ilmestyy 5 kertaa vuodessa
39. vuosikerta

Lehdestä ilmestyy myös
verkkoversio:
www.tieteessatapahtuu.fi

Seuraava numero ilmestyy
verkkolehtenä helmikuun lopulla.
Viimeinen aineistopäivä siihen
on 17.12.2022.

ILMOITUKSET

1/1 takakansi 550 € (4-v.)
Takakannen sisäsivu 480 € (4-v.)
Sisäsivut (4-v.) 540 €
1/1 (mv) 480 €
1/2 sivu (mv) 280 €
Myynti: puh. 0400 467 195 tai
ilmoitukset@tieteessatapahtuu.fi

ISSN 0781-7916 (painettu)
ISSN 1239-6540 (verkkolehti)

Painotalo Plus Digital,
Lahti 2021.

PÄÄKIRJOITUS

TIEDE ETSII UUTTA PAIKKAANSA MEDIASSA

Tieteellisen tutkimuksen ja tieteentekijöiden saama mediahuomio on näin Tutkitun tiedon teemavuonna kasvanut merkittävästi. Tältä ainakin tuntuu, jos seuraa suurimpia tiedotusvälineitä ja sosiaalisen median omia kuplia. Tiedejournalismin ja tiedeviestinnän todellista asemaa on vaikeampi hahmottaa, sillä tiedeviestinnän tutkimusta ei Suomessa systemaattisesti tehdä.

Tiedeviestinnän luonnetta ja muutosta on toki laajasti pohdittu. Vanha tiedevalistuksen malli on korvautunut uusilla, demokraattisimmilla näkemyksillä. On jopa puhuttu tiedeviestinnän dialogisesta käänteestä osallistavan tiedeviestinnän suuntaan. Tieteen vaikuttavuus ulottuu kansalaisista päätöksentekijöihin ja tutkimustiedon hyödyntämiseen. Massimiano Bucchi toteaa kirjassa *Newtonin kana* (suom. Laura Lahdensuu, Gaudeamus 2014): ”Kahdesta yleisimmistä tieteen oikeuttamisen strategiasta ensimmäinen liittyy käyttökelpoisuuteen: tiede perustele asemaansa sovelluksista ja jopa epäonnistumisista saatavan hyödyn, erityisesti teknologisten keksintöjen, kautta. Toinen korostaa tieteen kulttuurista arvoa: näin tieteestä tulee kulttuurielämysten, esteettisen nautinnon ja jopa huvin lähde.”

Tieteen ja tutkimuksen argumentaatio solahtaa sujuvasti uutiskieleen. Onhan tieteellisen tutkimuksen tavoitteena muodostaa jotain uutta, mikä puolestaan on uutisen perusolemus. Uutisjournalismin lähtökohta on ihmisten kokemuspohjaisten eli subjektiivisten asiointilojen olemassaolo, joten etenkin lääke- ja biotieteellisen tutkimuksen viehtymys numeraaliseen ilmaisuun on kuin luotu uutisen muottiin.

Tieteessä tietoa tuotetaan vanhan tiedon päälle, joko täydentämään tai korvaamaan aiempaa tietoa. Tämäkin sopii journalistille, joka voi herätellä kansalaisia vakuuttamalla, että ”näin on oletettu tähän asti, mutta nyt on aika muuttaa käsityksiä”. Samalla tiede ja journalismi muodostavat tuottoisan ja molempien osapuolten pyrkimyksiä hyödyntävän ikiliikkujan. Usein journalismissa korostuu niin sanottu vau!-tiede. Tiede on ihailtavaa mutta ei ymmärrettävää. Tämä on tullut esiin varsinkin suhteellisuusteorian ja kosmologian käsittelyssä, koska ne ovat arkipäivän ulkopuolella olevia asioita. Tiedettä jaetaan päivälehdissä usein myös eri osastoihin, jolloin jalkoihin jäävät humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus, tieteen ja yliopistojen arki, tieteen palkinnot sekä tiedepolitiikka.

Toimittaja Markus Määttänen kirjoittaa TAJU-tutkimushankkeen blogissa 24.9.2021, että journalistinen ja tieteellinen ajattelu ovat sisaruksia. Hän aloitti toukokuussa 2021 *Aamulehden* Tampereen yliopiston kirjeenvaihtajana. TAJU-tutkimushanke tarkastelee tieteellisen ajattelun

kehittymistä viestintäaineiden yliopisto-opinnoissa. ”Aina kun haastattelin taiteilijaa, elokuvantekijää, kirjailijaa, muusikkoa, joka oli innoissaan työstään ja ilmaisustaan, se into tarttui myös minuun toimittajana. Parhaissa tapauksissa sama into näkyi ja kuului vielä lopputuotteestakin, jutusta. Tätä maalia kohti pyrin edelleen sekä ajattelussani että kirjoittamisessa. Tahdon hurmaantua”, Määttänen toivoo.

Hurmaantuminen on antoisa lähtökohta innostavalle journalismille, mutta miten säilyttää journalismin peruseriaate eli kriittisyys? *Aamulehden* jälkeen myös *Helsingin Sanomat* perusti kirjeenvaihtajapestin Helsingin yliopistoon. Nimitysuutinen kirjoitti sosiaalisessa mediassa sekä ihastelua että kriittisiä kysymyksiä. Jotkut tutkijat kokivat kirjeenvaihtajan odotetuksi, omaksi äänitorvekseen. Toiset taas kysyivät, miksi tiedotusvälineet ottavat itselleen vallan määrittellä merkittävän ja juttujen arvoisen tutkimuksen – samaan aikaan, kun tutkijoiden ja muiden asiantuntijoiden omia kirjoituksia julkaistaan entistä vähemmän lehdisissä. On silti hyvä muistaa, että tiedotusvälineiden riippumattomuus ja puolueettomuus ovat tärkeitä perusarvoja.

Millaista tiedejournalismia Suomessa harjoitetaan, miten jutunaiheet valikoituvat ja onko tiedejuttujen määrä todella lisääntynyt, kuten monen näppituntuma kertoisi? Tiedejournalismin ja tiedeviestinnän tutkimus on Suomessa pirstaleista ja satunnaista. Tiedotusvälineet seuraavat verkkouutisten lukijamääriä ja lukuaikoja, mutta tietoja ei systemaattisesti julkisteta. Satunnaisissa tutkimushankkeissa esimerkiksi lääketiede- ja terveysaiheiset jutut määrittellään useampaan eri kategoriaan, milloin *life style* -jutuiksi, milloin politiikka-aiheiksi, milloin tiedejournalismiksi. Koska yhteismitallista vertailevaa tutkimusta ei Suomessa tehdä, emme tiedä, mikä on tieteen painoarvo suomalaisessa journalismissa.

Tieteen lukutaito on osa jokaisen kansalaisen tiedepääomaa, minkä kartuttamisessa tiedejournalismilla on suuri merkitys. Tiedelukutaito ei ole ainoastaan tieteellistä tietämystä, vaan myös ym-

Ulla Järven kuva: Mikko Käkelä. Ilari Hetemäen kuva: Anne Haapanen.

märrystä tieteen menetelmistä ja käytännöistä sekä kykyä arvioida tieteen tuottamaa tietoa kriittisesti. Tiedettä tulisi popularisoida niin, että lukija, kuuntelija tai katsoja oppii ajattelemaan itse. Tämä on tullutkin esiin mm. ympäristökysymyksissä. Tiede tulee nähdä osana arkea, yhteiskuntaa ja päätöksentekoa.

ILARI HETEMÄKI JA ULLA JÄRVI

Hetemäki on *Tieteessä tapahtuu* -lehden päätoimittaja ja Järvi Suomen tiedetoimittajain liiton pääsihteeri.